

УДК 334.72 : 631.15

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/33.3>**Гуменюк М.М.**

кандидат економічних наук, доцент

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича;
Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства Карпатського регіону
Національної академії аграрних наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8420-9730>***Шпикуляк О.Г.**

доктор економічних наук, професор,

*член-кореспондент Національної академії аграрних наук України
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»;
Національна академія аграрних наук України;
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5257-5517>***Баланюк І.Ф.**

доктор економічних наук, професор

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8320-6383>*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ФЕРМЕРСТВА В ІНТЕГРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДО МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена дослідженню економічної сутності соціального фермерства. Акцентована увага на вивченні існуючих наукових підходів до трактування категорії «соціальне фермерство», визначенні відмінностей соціального фермерства та соціально відповідального фермерства. Сформовано авторське визначення поняття «соціальне фермерство». Визначено корисність соціального фермерства для різних суб'єктів та інституцій, роль у забезпеченні успішної інтеграції сільського господарства в міжнародний економічний простір. У статті визначено завдання управління інтеграцією сільського господарства шляхом активізації соціального фермерства. Наголошено на доцільності імплементації досвіду соціального фермерства. Встановлено, що у сучасних кризових умовах важливим є створення соціального фермерства, яке дозволить своєчасно вирішувати соціальні завдання, що виникають.

Ключові слова: соціальне фермерство, управління, сталий розвиток, євроінтеграція, інновації.

Постановка проблеми. Визначивши євроінтеграцію стратегічним напрямом розвитку, Україна змушена впроваджувати цілі сталого розвитку та здійснювати реформи відповідно до вимог і стандартів ЄС. Приклади провідних європейських країн свідчать на користь формування підприємницької бізнес-моделі на засадах соціальної значущості. Забезпеченню балансування між розміром прибутку та вирішенням соціальних проблем, що є важливою умовою сталого розвитку, сприяє соціальне підприємництво. Водночас існуючі приклади провадження сільськогосподарської діяльності свідчать про наявність ексклюзивної практики забезпечення економічної та соціальної результативності. Невеликі соціальні фермерські господарства, які набули поширення в розвинутих країнах, найбільш повно здатні забезпечити реалізацію даної ідеї та сприяти активізації інтеграційних процесів в аграрному секторі. Необхідність обґрунтування цільового спрямування розвитку соціального фермерства, як форми організації соціального підприємництва, підвищується в умовах воєнного стану та з огляду на перспективи повоєнного відновлення національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань соціального підприємництва займається ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, вивчаючи при цьому різні його аспекти та прояви. Зокрема проблематика соціального фермерства породжує особливий інтерес науковців, представників бізнесової спільноти та державних органів влади. Соціальне фермерство стало предметом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: М. Малік, В. Мамчур [1], В. Кнапик [2], А. Нікологі [3], М. Пугачов [4], О. Риковська [5], Д. Шеленко [6], Й. Ярабкова [7] та ін. Досліджувана проблема знайшла місце і у працях авторів позиціонованої статті [8; 9]. Аналіз останніх досліджень підтверджує, що проблематика трактування соціального фермерства в науковому плані полягає в ототожненні його з соціально відповідальним фермерством як прикладом соціальної активності аграрного сектору. Так, на переконання Н. Сіренко та ін., соціальні аграрні підприємства сформували соціальну політику та працюють над реалізацією місцевої соціальної відповідальності. Позитивно, що сільськогосподарські підприємства не залишаються осторонь проблем незахищених

верств населення, беруть активну участь у різноманітних заходах, що пропагують здоровий спосіб життя та охорону навколишнього середовища. Автори відзначають тенденцію до підвищення соціальної активності в середніх сільськогосподарських підприємствах та вищий рейтинг соціальної відповідальності у великих сільськогосподарських підприємствах, які займають лідируючі позиції за цим показником [10, с. 169]. Як стверджує А. Дюк, «соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств у виробничій системі – це база формування культури поведінки підприємців і працівників, яка трансформується у мотивацію праці; є проявом функціональних засад соціального підприємництва; передбачає отримання соціального ефекту від господарської діяльності» [11]. Т. Зінчук та Є. Левківський, обґрунтовують, що корпоративна соціальна відповідальність в аграрному бізнесі це є «ефективна, інноваційно розвинена та високоприбуткова діяльність компанії, заснована на добровільних обов'язкових ініціативах, спрямованих на реалізацію неприбуткових заходів з метою якісних соціо економічних та екологічних змін у довгостроковій перспективі при високій відповідальності перед суспільством» [12, с. 44]. Узагальнюючи варто зазначити, що основною метою діяльності соціально відповідального аграрного підприємства є все ж таки отримання прибутку, а задоволення соціальних потреб – другорядною. В той час як для соціального фермерства першочерговою метою є вирішення соціальних проблем, зокрема працевлаштування вразливих категорій населення, а розмір отриманого прибутку є другорядним і не важливим. Враховуючи вищезазначені дискусійні положення, дослідження питання розвитку соціального фермерства, як явища багатофакторного й суперечливого, з урахуванням основних умов функціонування таких господарств та їх важливості у вирішенні соціальних проблем залишається актуальним.

Мета статті полягає в розкритті теоретико-практичних аспектів розвитку соціального фермерства як чинника інтеграції сільського господарства в міжнародний економічний простір.

Вклад основного матеріалу дослідження. Наявність великої кількості соціальних проблем та вразливих груп населення в країні, змушує шукати інноваційні підходи до їх вирішення, забезпечуючи досягнення цілей сталого розвитку. Територіальні громади потребують інноваційних підходів в організації соціального забезпечення населення, особливо в умовах дії воєнного чинника, а соціальні підприємства здатні ефективно їх вирішувати [8, с. 136]. Як стверджують Д.І. Шеленко та ін., соціальне підприємство на селі у цілому орієнтоване на роботу: з малими власниками особистих селянських господарств (основна увага приділяється тваринництву, рослинництву, овочівництву, садівництву та диверсифікованим формам); налагодження зв'язків між невеликими виробниками і торговими ринками; увага до найбільш знедолених і вразливих жителів села, зі створенням при цьому власної селянської мережі [6, с. 50]. Досягати показників реалізації в Україні економічної моделі «зеленого» повоєнного відновлення можна шляхом інноваційно спрямованого, креативного і респектабельного розвитку підприємницької діяльності фермерських госпо-

дарств [4, с. 276]. В умовах невизначеності та необхідності активізації інтеграційних процесів найбільш повно ідею інноваційності та соціальної активності в аграрному секторі реалізує соціальне фермерство.

В деяких країнах Європи соціальне фермерство розвивається та є звичним явищем у багатьох сільських районах. Термін «соціальне фермерство» не має однозначного тлумачення. За визначенням Й. Ярабкова, соціальне сільське господарство надає можливості для вирішення низки переважно соціальних проблем насамперед (але не тільки) в сільській місцевості. Фермерські господарства, що займаються зеленим доглядом (соціальне сільське господарство), є важливими гравцями у розвитку сільської місцевості, забезпечення працевлаштування та соціальної інтеграції, а також можуть миттєво та інноваційно реагувати на місцеві потреби [7]. Як вважають М. Малік та В. Мамчур, першочергово соціальна роль фермерських господарств полягає у забезпеченні зайнятості населення, гарантуванні продовольчої безпеки, участі фермерів у реалізації перспективних проєктів сільського розвитку тощо [1].

Напрацювання О.В. Риковської націлюють на те, що введення агроєкології у загальну концепцію сталого розвитку розширило її вплив за межі екологічно ошадливого сільськогосподарського виробництва у напрямі покращення соціально-економічних характеристик пов'язаного соціуму. Агроєкологічні підходи, створення мереж і горизонтальний обмін знаннями дозволяють спільнотам долати бідність, створюючи автономію та адаптивні здібності для управління своїми агроєкосистемами, просувають права людини, такі як право на хорошу та здорову їжу, підтримують соціальний добробут і дбайливе ставлення до навколишнього середовища [5]. З огляду на те, що соціальне фермерство розглядається як інструмент для досягнення низки цілей сталого розвитку та стає механізмом для підвищення рівня й якості життя населення, його поширення в Україні сприятиме подоланню негативних соціально-економічних та екологічних наслідків сучасного господарювання.

У 2012 р. Європейський економічний і соціальний комітет сформував наступний висновок щодо соціального фермерства: «соціальне фермерство приймає багатофункціональний погляд на сільське господарство, який поєднує фермерство з соціальними послугами/охороною здоров'я на місцевому рівні». Відповідно до висновку зазначеного комітету, соціальне фермерство можна умовно визначити як «групу видів діяльності, які використовують сільськогосподарські ресурси, як тваринні, так і рослинні, для створення соціальних послуг у сільській або напівсільській місцевості, таких як реабілітація, терапія, захищені робочі місця, навчання впродовж життя та інші види діяльності, що сприяють соціальній інтеграції» [13]. Незважаючи на те, що соціальне фермерство включає широкий спектр діяльності, воно завжди має два спільні елементи:

- діяльність відбувається на фермі чи в саду;
- функціонує для людей, які мають особливі потреби, включно з освітніми [13].

За тлумаченням В. Кнапіка, це форма сталого сільського господарства для забезпечення відпочинку та надання соціальних, медичних, терапевтичних та

освітніх послуг або соціальної інклюзії [2]. Соціальне фермерство є орієнтованим на запланований результат, підтримку розміщення людей на фермі з використанням природних ресурсів людей (фермера або виробника та його або її сім'ї), місця, багатьох видів діяльності (які проводяться на цій фермі) та громади навколо ферми, щоб підтримати людину в досягненні певних цілей, які вони вибрали [14].

На думку А. Нікологі та ін., соціальне фермерство запроваджує інноваційну діяльність, здатну стати чинником підтримки конкурентоспроможності виробничої системи та являє собою інструмент для реагування на зростаючі потреби міського та сільського населення в соціальному, економічному та екологічному аспектах, щодо пропозиції соціально-оздоровчі, соціально-побутові, рекреаційні та освітні послуги. Соціальне фермерство – це інноваційна модель територіального, спільного, стосункового та громадського розвитку, яка спрямована на інклюзивне, стійке, справедливе та сприятливе суспільство [3].

Соціальне фермерство пропонує людям із соціально, фізично, розумово чи інтелектуально обмеженими можливостями проводити час на сімейній фермі в здоровому, сприятливому та інклюзивному середовищі [15]. На переконання Ю. Лопатинського, забезпечення рівних можливостей та доступу до підприємництва цих груп є важливим елементом інклюзивного розвитку. Це може включати надання спеціалізованої підтримки, доступу до освіти та навчання, консультування та наставництва, що сприяє розвитку їхнього підприємницького потенціалу [16].

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо, що соціальне фермерство – це активна підприємницька діяльність, спрямована на досягнення соціальних цілей або здійснення соціального впливу шляхом провадження сільськогосподарської діяльності на основі інноваційних рішень та бізнес-моделей, які сприяють досягненню цілей сталого розвитку.

Соціальне фермерство зазвичай передбачає практику ініціювання діяльності, а в деяких випадках і впровадження досвіду роботи на сімейних фермах і присадибних ділянках як форми соціальної підтримки. Соціальна фермерська діяльність відбувається в безпечному та сприятливому середовищі з урахуванням здібностей, бажань та інтересів людини. Можна вибрати фіксований проміжок часу на фермі, беручи участь у заходах, які можуть зацікавити, наприклад, у садівництві, догляді за тваринами або в заняттях у приміщенні, наприклад, у випічці хліба чи виготовленні варення. Соціальне фермерство допомагає людям вести звичайний спосіб життя, взаємодіяти з громадою та навколишнім середовищем, розвивати свій потенціал. Основна увага залишається на захопленні учасників спілкуватися, набувати впевненості та будувати стосунки. Такі господарства не є спеціалізованим лікувальним господарствами, перш за все вони функціонують як типоводіюча ферма, де люди, які потребують підтримки, можуть отримати вигоду від формування взаємовідносин шляхом діяльності на фермі в неклінічному середовищі.

В умовах інтеграції сільського господарства України, роль соціального фермерства проявляється через корисність для різних суб'єктів та інституцій (рис. 1).

Рисунок 1 – Напрями прояву ефективності соціального фермерства

Джерело: сформовано авторами на основі власних узагальнень

Європейський досвід господарювання розкриває такі аспекти соціального фермерства:

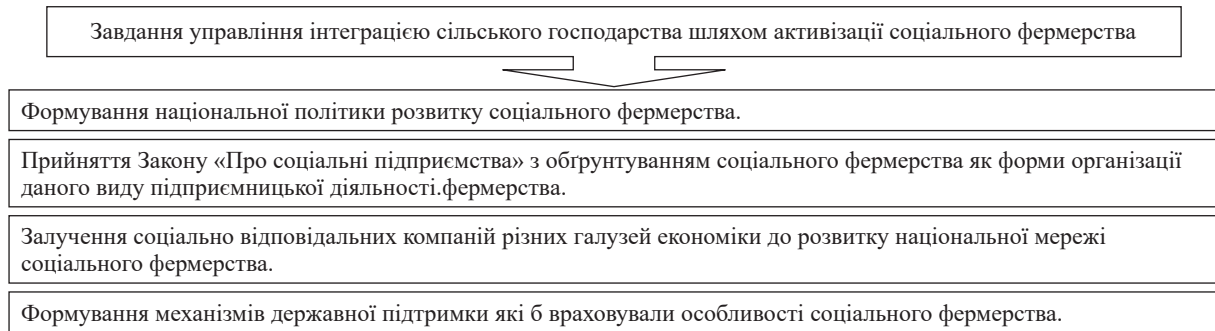
- реабілітаційно-терапевтичні програми (сприяють комунікації та психологічній підтримці, адже під час роботи люди спілкуються, розповідаючи свої життєві історії, шукають однодумців та відчують взаємопідтримку);

- залучення до роботи та соціальна інтеграція людей з інвалідністю, з фізичними, інтелектуальними та психічними порушеннями (сприяє соціалізації людей з особливими потребами, розширює можливості працевлаштування);

- освітні програми (для людей молодого віку може бути первинно представлене на рівні створення шкільних соціальних підприємств з вирощування мікрозелені та інших нішевих культур як форми практично-орієнтованого навчання підприємливості, сталості та відповідальності).

У європейських рамках багатофункціонального сільського господарства соціальне фермерство постійно поширюється. Як зазначають М. Галарді та ін., в Італії воно трактується як набір практик, у яких сільське господарство використовується як інструмент для охорони здоров'я, і де потреба у виробництві продуктів харчування та інноваціях у сфері послуг у сільській місцевості тісно пов'язана зі створенням довірчих мереж між зацікавленими сторонами [17]. В даній країні соціальне фермерство представлене господарствами, які зосереджені навколо великих міст та підтримується державними програмами. В Норвегії, наприклад, національна політика соціального фермерства затверджена законодавством. За її реалізацію відповідають департаменти сільськогосподарського розвитку муніципалітетів. На регіональному рівні формуються об'єднання в юридичну асоціацію членів під назвою «Inn på tunet». У Німеччині соціальне фермерство практикується в різних формах власності та в різних організаційних структурах, не регулюється одним конкретним законом. Державне фінансування є рідкістю, однак уряди деяких федеральних земель дійсно здійснюють підтримку.

За результатами дослідження, фокус група «Соціальне фермерство та інновації» прийшла до висновку, що соціальне фермерство вимагає інновацій на всіх рівнях, а не лише всередині сільського господарства

Рисунок 2 – Завдання управління інтеграцією сільського господарства шляхом активізації соціального фермерства

Джерело: сформовано авторами на основі власних узагальнень

або розвитку села. Для успішного впливу соціального фермерства потрібен міждисциплінарний підхід із залученням кількох учасників. Немає особливої моделі «найкращої практики» для розвитку соціального фермерства. Важливі всі уроки, які можна винести, досліджуючи всі системи ЄС [18].

Поширення досвіду соціального фермерства сьогодні є актуальним для України. Поодинокі приклади такої діяльності є, але активність їх поширення дуже низька. Так, наприклад, у Золочеві на Львівщині на соціальній фермі, яку започаткували чотири роки тому здійснюють виробництво сиру. Завдяки сприянню Асоціації українців в Люксембурзі, Благодійний фонд «Милосердний самарянин для дітей з особливими потребами» у співфінансуванні отримав грант від уряду Люксембургу для створення «Педагогічної ферми для дітей та осіб з особливими потребами». За 250 тис. євро, з яких 60 % (150 тис. євро) оплатив тамтешній уряд, і 40 % (100 тис. євро) вони, вдалось збудувати ферму, добудувати будинок з навчальними кімнатами, сироварню, пасіку, закупити тварин (кози, вівці) для зоотерапії [19]. У 2021 р. на Львівщині у с. Стрільків, Стрийського району було започатковане Соціальне підприємство «Інклюзивна перепелина ферма». Метою проекту було надати можливість працевлаштування для людей, які за різних життєвих обставин є неконкурентноздатними на ринку праці, проте мають сили та можливість працювати. Зокрема людям пенсійного віку та людям з вадами здоров'я (ДЦП). Висока маржинальність продукції перепелиної ферми, може покривати менш ефективні дії працівників, і надає можливість додаткового доходу для них без позбавлення їх державної соціальної допомоги.

Підсумовуючи, доцільно виділити завдання управління інтеграцією сільського господарства шляхом активізації соціального фермерства (рис. 2).

В Україні існує значний потенціал для подальшого розвитку соціального фермерства на основі європейського досвіду зокрема з метою подолання негативних наслідків воєнного стану та забезпечення повоєнного відновлення національної економіки. Активізація соціального фермерства потребує інституціоналізації видозміненої моделі механізмів державної підтримки яка б враховувала особливості такої діяльності [20]. Дана модель фермерства сприяє диверсифікації фермерської діяльності та є більш економічно, екологічно та соціально стійкою й корисною, забезпечуючи значні переваги в умовах інтеграції сільського господарства до Європейського союзу.

Висновки. Соціальне фермерство в Україні стає дедалі важливішим фактором, який впливає на економічний та соціальний розвиток сільських територій особливо в умовах воєнного стану, інтеграції сільського господарства відповідно до цілей сталого розвитку. Соціально активні фермерські господарства демонструють великий вплив на суспільство, згуртовую навколо себе небайдужих підприємців та громадян, спрямовуючи свою діяльність на поліпшення умов життя вразливих груп населення та вирішення актуальних соціальних проблем територіальних громад. Зростаюча зацікавленість соціальним фермерством в Україні, свідчить про зміну свідомості та цінностей українського суспільства та необхідність підтримки військових. Люди все більше звертають увагу не лише на прибутковість бізнесу, а й на рівень соціальної активності та позитивний вплив на оточуюче середовище, розвиток соціальних громад, що й стане предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Малік М., Мамчур В. Соціально-економічна орієнтація сімейних фермерських господарств у підприємницькій діяльності. *Економіка АПК*. 2020. № 27(9). С. 30–41.
2. Knapik W. The innovative model of Community-based Social Farming (CSF). *Journal of Rural Studies*. 2018. № 60. P. 93–104.
3. Nicolosi A., Laganà V-R., Di Gregorio D., Privitera D. Social Farming in the Virtuous System of the Circular Economy. An Exploratory Research. *Sustainability*. 2021. № 13(2).
4. Шпикуляк О., Пугачов М., Ксенофонтова К. Розвиток підприємницької діяльності фермерських господарств на засадах європейського зеленого курсу за інституційного впливу умов воєнного стану. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 2(11). С. 275–282.
5. Риковська О.В. Агроекологічний вектор посилення соціальної спрямованості сільськогосподарського виробництва. *Український соціум*. 2023. № 2 (85). С. 207–219.
6. Шеленко Д.І., Баланюк І.Ф., Баланюк В.С. Соціальний капітал у розвитку соціального підприємництва. *Економіка АПК*. 2021. № 11. С. 44–53.

7. Jarábková J., Chreneková M., Varecha L. Social Farming: A Systematic Literature Review of the Definition and Context. *European Countryside*. 2022. №14 (3). P. 540–568.

8. Шпикуляк О., Дюк А., Баланюк І. Управління організаційно-інституційним та ресурсним потенціалом соціальних підприємств у розвитку сільських територій: теоретичний концепт аналізу. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 7 (07). С. 136–140.

9. Гуменюк М.М., Неміш Д.В. Соціальне фермерство як перспектива розвитку сільського господарства. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва*: зб. матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. (22 травня 2024 р.). Львів : ЛНУП, 2024. С. 98–100.

10. Sirenko N., Lunkina T., Burkovska A., Mikulyak K. Prospects for the Development of Small Agricultural Business Entities in the Market Environment. *Economic Studies*. 2022. No. 31(3). P. 162–175.

11. Дюк А.А. Соціальна відповідальність у виробничій системі сільськогосподарських підприємств: методичні аспекти оцінювання. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2020. Вип. 1 (105). С. 27–36.

12. Зінчук Т.О., Левківський Є.В. Корпоративна соціальна відповідальність вертикально інтегрованих структур аграрного бізнесу як умова сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 39–49.

13. Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Social Farming: Green Care and Social and Health policies'. *Official Journal of the European Union*. № 56. P. 44–48.

14. What is social farming. URL: <https://www.soengage.eu/module1-what-is-social-farming>.

15. Інклюзивний сільський розвиток в Україні: монографія / за ред. О.М. Бородіної. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2020. 257 с.

16. Лопатинський Ю.М. Розвиток малого та середнього інклюзивного підприємництва. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1837>

17. Galardi M., Filugelli L., Moruzzo R., Riccioli F., Mutinelli F., Espinosa Diaz S., Contalbrigo L. Challenges and Perspectives of Social Farming in North-Eastern Italy: The Farmers' View. *Sustainability*. 2022. № 14.

18. Focus Group on Social farming and innovations. 2023. URL: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/social-farming-and-innovations_en

19. На Львівщині створили соціальну ферму, де роблять сир та допомагають дітям з інвалідністю. URL: <https://lviv.media/lvivshchyna/75699-na-lvivshini-stvorili-socialnu-fermu-de-robyat-sir-ta-dopomagayut-dityam-z-invalidnistyu-foto/>.

20. Гуменюк М.М., Шпикуляк О.Г., Неміш Д.В., Шеленко Д.І. Інституціоналізація державної підтримки розвитку малого аграрного підприємництва в умовах воєнного стану: регіональний аспект. *Вісник аграрної науки*. 2023. № 11. С. 67–76.

References:

1. Malik M., & Mamchur V. (2020) Socio-economic orientation of family farms in entrepreneurial activity. *Ekonomika APK*, no. 27(9), pp. 30–41.

2. Knapik W. (2018) The innovative model of Community-based Social Farming (CSF). *Journal of Rural Studies*, no. 60, pp. 93–104.

3. Nicolosi A., Laganà V-R., Di Gregorio D., & Privitera D. (2021) Social Farming in the Virtuous System of the Circular Economy. An Exploratory Research. *Sustainability*, no. 13(2).

4. Shpykulyak O., Pugachev M., & Ksenofontova K. (2024) Development of entrepreneurial activities of farms on the basis of the European green course under the institutional influence of martial law conditions. *Digital economy and economic security*, no. 2 (11), pp. 275–282.

5. Rykovska O. V. (2023) Agroecological vector of strengthening the social orientation of agriculture. *Ukrainian socium*, no. 2(85), pp. 207–219.

6. Shelenko D., Balaniuk I., & Balaniuk V. (2021) Social capital in the development of social entrepreneurship. *Ekonomika APK*, no. 28(11), pp. 44–53.

7. Jarábková J., Chreneková M. & Varecha L. (2022) Social Farming: A Systematic Literature Review of the Definition and Context. *European Countryside*, no. 14(3), pp. 540–568.

8. Shpykulyak O., Duke A., & Balanyuk I. (2023) Management of organizational and institutional and resource potential of social enterprises in the development of rural areas: theoretical concept of analysis. *Digital economy and economic security*, no. 7 (07), pp. 136–140.

9. Humeniuk M., & Nemish D. (2024) Social farming as a perspective of agricultural development. *All-Ukrainian scientific and practical conference. Organizational, economic and social components of entrepreneurship development*. Lviv: Lviv National Environmental University, pp. 98–100.

10. Sirenko N., Lunkina T., Burkovska A., & Mikulyak K. (2022) Prospects for the Development of Small Agricultural Business Entities in the Market Environment. *Economic Studies*, no. 31(3), pp. 162–175.

11. Diuk A. (2020) Social responsibility in the production system of agricultural enterprises: Methodical aspects of evaluation. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, no. 24(1), pp. 27–36.

12. Zinchuk T., & Levkivskiy Ye. (2019) Corporate social responsibility of vertically integrated entities as a condition of sustainable development. *Ekonomika APK*, no. 26(1).

13. Opinion of the European Economic and Social Committee on 'Social Farming: Green Care and Social and Health policies'. *Official Journal of the European Union*, no. 56, pp. 44–48.

14. What is social farming. Available at: <https://www.soengage.eu/module1-what-is-social-farming/>

15. Borodina O. M. (Ed.). (2020) Inclusive rural development in Ukraine: monograph. Kyiv: Institute for economics and forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, p. 257.

16. Lopatynskiy Yu. M. (2023) Development of small and medium-sized inclusive entrepreneurship. *Efficient economy*, no. 7.

17. Galardi M., Filugelli L., Moruzzo R., Riccioli F., Mutinelli F., Espinosa Diaz S., & Contalbrigo L. (2022) Challenges and Perspectives of Social Farming in North-Eastern Italy: The Farmers' View. *Sustainability*, no. 14.

18. Focus Group on Social farming and innovations. (2023). Available at: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/social-farming-and-innovations_en

19. A social farm was created in the Lviv region, where cheese is made and children with disabilities are helped. URL: <https://lviv.media/lvivshchyna/75699-na-lvivshini-stvorili-socialnu-fermu-de-robyat-sir-ta-dopomagayut-dityam-z-invalidnistyu-foto/>

20. Humenyuk, M., Shpykulyak, O., Nemish, D., & Shelenko, D. (2023). Institutionalization of support for state development of small agrarian entrepreneurship under martial law: regional aspect. *Bulletin of Agricultural Science*, no. 11, pp. 67–76.

Humeniuk Mariana

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Precarpathian State Agricultural Experimental Station of
Institute of Agriculture of Carpathian Region of
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine*

Shpykuliak Oleksandr

*National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics";
The National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine;
Vinnytsia National Agrarian University*

Balaniuk Ivan

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

THE ROLE OF SOCIAL FARMING IN THE INTEGRATION OF AGRICULTURE INTO THE INTERNATIONAL ECONOMIC SPACE: MANAGEMENT ASPECT

Having identified European integration as a strategic direction of development, Ukraine undertook to implement a policy of sustainable development and carry out reforms in accordance with the requirements and standards of the EU. The example of the leading European countries testifies in favor of the formation of an entrepreneurial business model based on the principles of social significance. Providing a balance between achieving profit and solving social problems, which is an important condition for sustainable development, is facilitated by social farming. The purpose of the article is to reveal the theoretical and practical aspects of the development of social farming as a factor in the integration of agriculture into the international economic space. The article is devoted to the study of the economic essence of social farming. Attention is focused on the study of existing scientific approaches to the interpretation of the category "social farming", defining the differences between social farming and socially responsible farming. It was determined that social farming is an active entrepreneurial activity aimed at achieving social goals or making a social impact by conducting agricultural activities based on innovative solutions and business models that contribute to the achievement of sustainable development goals. The usefulness of social farming for various subjects and institutions, its role in ensuring the successful integration of agriculture into the international economic space is determined. The article defines the task of managing the integration of agriculture through the activation of social farming. Emphasis is placed on the expediency of implementing the experience of social farming. It has been established that in modern crisis conditions, it is important to create social farming, which will allow to solve emerging social problems in a timely manner. Taking into account the basic conditions of operation, it is worth noting that social farming is multifactorial and controversial, and its role in solving social problems is sensitive.

Keywords: social farming, management, sustainable development, European integration, innovation.

JEL classification: O13, O15, Q12